

Vibe Nielsen er postdoc ved University of Oxford, hvor hun er tilknyttet Pitt Rivers Museum og Linacre College som Junior Research Fellow. I sit forskningsprojekt, støttet af Carlsbergfondet, undersøger hun dekoloniale kurateringspraksisser på britiske og franske museer. Hun forsvarede sin ph.d. afhandling *Demanding Recognition: Curatorial Challenges in the Exhibition of Art from South Africa* på Københavns Universitets Institut for Antropologi i 2019 og har tidligere arbejdet som museumsinspektør i Nationalmuseets formidlingsafdeling. Hun har desuden en mastergrad i Museum Studies fra University College London, samt en kandidatgrad i Moderne Kultur og Kulturformidling og en bachelorgrad i Europæisk Etnologi fra Københavns Universitet.

Keywords: Botaniske haver, dekolonisering, Storbritannien, Kew Gardens, University of Oxford

BOTANIKKENS KOLONIALE RØDDER

Kulturhistorisk formidling af plantesamlinger i Storbritanniens botaniske haver

Storbritanniens botaniske havers involvering i det Britiske Imperiums koloniale ekspansion er et velbelyst emne.¹ Alligevel bærer formidlingen af denne del af havernes og planternes historie ikke præg af den samme kritiske stillingtagen, som den, mange etnografiske museer de seneste år er begyndt at præsentere for deres besøgende. I denne artikel, der er baseret på antropologisk feltarbejde i og omkring den botaniske have i Oxford og the Royal Botanic Gardens i Kew, viser jeg, hvordan den koloniale videnskabelige praksis fortsat udføres igennem navngivning af planter, samt hvordan plantesamlingernes koloniale ophav kun overfladisk præsenteres for havernes besøgende.

1 Barber 2016; Brockway 1978; Schiebinger 2009.

University of Oxfords botaniske have rummer et væld af planter fra hele verden. Haven er den ældste af sin slags i Storbritannien og har ligget på sin nuværende placering langs Cherwell-floden overfor Magdalen College siden 1621. Som the Royal Botanic Gardens i Kew lidt udenfor London, der blev grundlagt i 1759, har Oxfords botaniske have en lang historie bag sig, både fra Storbritanniens tid som kolonimagt og fra tiden før, hvor den som medicinsk have tilbød universitetets studerende og deres undervisere adgang til levende eksemplarer af de planter, de studerede.² På trods af deres alder og det faktum, at Storbritanniens tid som verdens største kolonimagt³ transformerede deres specifikke organisatoriske former og roller,⁴ er havernes koloniale forbindelser imidlertid umiddelbart til at overse. Men som denne artikel vil vise, har de begge dybe rødder i den europæiske koloniale ekspansion – rødder, der ikke desto mindre kun overfladisk præsenteres for havernes besøgende.

Det har ellers længe været veldokumenteret, at den botaniske praksis ikke bare er en passiv, fredfyldt og godartet aktivitet, men en praksis, der som videnskabelig disciplin voksede frem som konsekvens af de europæiske kolonimagters såkaldte opdagelsesrejser, der udviklede sig til en systematisk organisering og erobring af verden.⁵ Men modsat Pitt Rivers, University of Oxfords etnografiske museum, der de seneste år har arbejdet aktivt med at synliggøre sine koloniale rødder, igennem metatekster og samarbejder med repræsentanter fra oprindelige folkeslag, hvis forfædres genstande befinder sig på museet,⁶ har Oxfords botaniske haves kulturhistoriske formidling ikke samme selvrefleksive og kritiske tilgang til sin samling.

På trods af, at Storbritanniens botaniske havers involvering i det Britiske Imperiums koloniale ekspansion er et velbelyst emne,⁷ bærer formidlingen af denne del af havernes og planternes historie ikke præg af den samme kritiske stillingtagen. Hverken på guidede ture eller på de kulturhistoriske informationsskilte, som både den botaniske have i Oxford og the Royal Botanic Gardens i Kew gør brug af i deres formidling. I denne artikel, der er baseret på antropologisk feltar-

2 Harris 2017a, s. 5–8; Thorogood og Hiscock 2019, s. 9.

3 Det Britiske Imperium var større end nogen anden europæisk imperiedannelse og udgjorde på sit højeste i starten af det tyvende århundrede et komplekst og vidtrækkende system af territorier, tilkæmpet igennem ekspansioner fra det syttende århundrede og frem, der samlet set dækkede over 12,1 million kvadrater, svarende til omkring en fjerdedel af klodens landmasse og befolkning (Louis 1999, s. 3).

4 Baber 2016, s. 660.

5 Se blandt andet Barber 2016, Brockway 1978, Miller 1996, Schiebinger 2009, Schiebinger og Swan 2005 og Voeks og Greene 2018.

6 I "What's in a name?" *Gentænkning af genstandstekster på Pitt Rivers Museum* (Nielsen 2022) belyser jeg, i samtale med Pitts Rivers projektleder for forsknings- og formidlingsinitiativet *Labelling Matters*, Marenka Thompson-Odlum, hvordan museets kuratorer aktuelt arbejder på at rekontekstualisere museets genstande og beskrivelserne af dem.

7 Barber 2016; Brockway 1978; Schiebinger 2009.

bejde i og omkring de to botaniske haver, hvis formidling jeg har undersøgt som del af mit forskningsprojekt om dekoloniale kurateringspraksisser i Storbritannien og Frankrig, viser jeg, hvordan den koloniale videnskabelige praksis fortsat udføres igennem navngivning af planter, samt hvordan plantesamlingernes koloniale ophav kun overfladisk præsenteres for havernes besøgende.

Hvordan havnede disse planter i de botaniske haver i to af det Britiske Imperiums videnskabelige og handelsmæssige knudepunkter? Hvorfor blev de, eller de frø de er forædlede fra, hentet hjem fra verdens tropiske egne og hvilken viden fra oprindelige folks anvendelser af planterne gik tabt i kolonitidens iver efter at systematisere verdens flora og fauna under et, europæisk forankret, latinsk system? Igennem en analyse af to af Storbritanniens ældste og mest toneangivende botaniske havers kulturhistoriske formidling ønsker jeg at tydeliggøre, at det langt fra kun er de etnografiske museers samlinger, der har rødder i kolonitidens indsamling og organisering af verden. Det har også de levende dele af museumsverdenen, der er at finde i botaniske haver. Her kommer kolonitidens syn på verden også til udtryk – dels igennem indretningen og navngivningen af planterne, men også i form af den manglende information om den oprindelige viden om dem, der i mange tilfælde gik tabt i forbindelse med indsamlingen og klassificeringen af dem.

I lighed med de tusindvis af genstande, som officerer, missionærer, antropologer og andre udsendte fra Europas tidligere kolonimagter indsamlede – og stjal – og sidenhen præsenterede på europæiske museer ud fra en forestilling om, at andre folks materielle kulturarv kunne udstille europæerne som de højest udviklede på den evolutionære rangstige, medførte også kolonitidens indsamling og organisering af planter en ensretning, der sjældent tog hensyn til lokalproduceret viden. Ofte gik uvurderlig ekspertise om genstande og planters virkning og anvendelsesmuligheder i glemmebogen i forbindelse med den koloniale indsamling, hvilket komplicerer vore dages museumsformidling. Hvad stiller man som kurator op med en museumsgenstand eller plante, hvis eneste nedskrevne beskrivelse er indsamlerens navn og datoen for hvornår vedkommende anskaffede sig den?

Denne og andre problematikker afstedkommet af et museumsvæsen udviklet i en tid, hvor klassificeringen og formidlingen af genstande havde til formål at retfærdiggøre og bidrage til Europas koloniale erobringer, er en blandt mange udfordringer, som museumsansatte verden over står overfor i disse år, hvor krav om dekolonisering i stigende grad presser på for en gentænkning af museumssamlin-

ger og formidlingen af dem.⁸ Diskussionerne om, hvordan – og ikke mindst hvor – fortællinger om genstande indsamlet i kolonitiden til museer i Europa bedst formidles er i fuld gang. Særligt på de etnografiske museer, hvor også repatrieringen eller tilbageleveringen af genstande er et emne fyldt med politisk spænding.⁹

Men hvad med de botaniske haver? Her er en klassifikation heller ikke bare en klassifikation, men, som i genstandene på de etnografiske museers tilfælde, et resultat af den tid og kontekst, de blev indsamlet i. I det følgende vil jeg, med udgangspunkt i Oxford og Kews botaniske havers formidling af deres plantesamlinger, kort præsentere, hvordan haverne og deres tilknyttede botanikere bidrog til den indsamling, redistribuering og klassificering af planter, der særligt i løbet af det nittende århundrede fandt sted i den koloniale sags tjeneste. Historierne bag indsamlingen og redistribueringen af gummitræet og kininbarken finder jeg her særligt illustrative, da de begge kom til at spille væsentlige roller i opbygningen af det Britiske Imperiums finansielle landvindinger.

Med eksempler fra mit feltarbejde i Kew Gardens og Oxford Universitys Herbarium, vil jeg efterfølgende give et kort indblik i en af de diskussioner, der i de seneste år i stigende grad bliver ført i den botaniske videnskab, nemlig navngivningen af planteeksemplarer, der ligesom indretningen af de botaniske haver har dybe rødder i kolonitidens eurocentriske syn på verden. Endelig vil jeg, med eksempler fra mit feltarbejde i Oxfords botaniske have, vise, hvordan havens skriftlige formidling af en række planters kulturhistoriske ophav kun overfladisk præsenterer de tætte tråde, den botaniske praksis og de botaniske haver har til den koloniale udnyttelse og indsamling, der ofte nedprioriterede oprindelig viden om og anvendelse af planter, og – i mange tilfælde – blev indsamlet med det direkte formål at understøtte Storbritanniens koloniale ekspansion.

8 I *Practicing Decoloniality in Museums – A Guide with Global Examples*, som jeg har anmeldt i tidsskriftet *Museum Worlds* tiårsjubelæumsudgave (Nielsen 2022), præsenterer Csilla E. Ariese og Magdalena Wróblewska (2021) en række eksempler på, hvordan museer verden over i disse år engagerer sig i dekoloniseringen af deres praksisser. Robert R. Janes og Richard Sandell (2019) har tilsvarende, i antologien *Museum Activism*, samlet eksempler på, hvordan museer henover det sidste årti for alvor er begyndt at udnytte deres ”largely untapped potential [...] as key intellectual and civic resources to address inequalities, injustice and environmental challenges”. Selv har jeg beskæftiget mig indgående med emnet i min ph.d. afhandling *Demanding Recognition – Curatorial Challenges in the Exhibition of Art from South Africa* (Nielsen 2019), samt i mit nuværende forskningsprojekt på Pitt Rivers Museum i Oxford og Musée du Quai Branly i Paris (https://www.carlsbergfondet.dk/en/Bevillingshaver/Formidling/Bevillingsoversigt/CF20_0141_Vibe-Nielsen).

9 For mere information om repatrieringen af museumsgenstande indsamlet i kolonitiden se blandt andet Dan Hicks (2020) *The Brutish Museums: The Benin Bronzes, Colonial Violence and Cultural Restitution*, Karolina Kuprechts (2014) *Indigenous Peoples’ Cultural Property Claims: Repatriation and Beyond* og *Sensible Objects: Colonialism, Museums and Material Heritage* redigeret af Elizabeth Edwards, Chris Gosden og Ruth B. Phillips (2006). Thomas Laely, Marc Meyer og Raphael Schwere (2018) har desuden belyst samarbejdet mellem museer i Europa og Afrika i antologien *Museum Cooperation between Africa and Europe: A New Field for Museum Studies*.

Indsamling i den koloniale sags tjeneste

Vores frivillige guide slår entusiastisk ud med armene og byder os velkommen til sydfløjen i Kews imponerende tempererede væksthuse med ordene ”Welcome to Africa”. Her, fortæller hun, ses eksempler på planter fra det afrikanske kontinents tempererede zoner – primært fra Sydafrika, der er hjem for over 24.000 arter, hvoraf halvdelen er endemiske. Længere fremme passerer vi forbi plante-sammensætninger fra andre verdensdele, fordelt over fem kontinenter og seksten øer. Afsnit efter afsnit går vi gennem små stykker repræsentationer af verdens tempererede dele: Afrika, Australien, New Zealand, Syd- og Nordamerika, Asien og Stillehavets øer. Alt sammen samlet under et tag, i Kew Gardens selvudnævnte glitrende katedral.¹⁰

The Temperate House, der stadig den dag i dag betegnes som verdens største,¹¹ muliggjorde, fra 1862 og frem, fremvisningen af planter fra fjerne tempererede egne, der nu året rundt kunne overleve og opleves i det ellers ikke altid så tempererede engelske klima. Opførelsen af det tempererede væksthuse supplerede det victorianske palmehuse, der i 1848 havde forbundet “the latest in glass and iron manufacturing techniques to construct a building of unprecedented lightness and grace”.¹² Tilsammen muliggjorde havens væksthuse en opdagelsesrejse for deres besøgere, der kunne opleve Kews botaniske haves helt usædvanlige samling af planter, indsamlet fra tropiske og tempererede egne i hele verden:

Without even boarding a ship, the public could experience the damp heat and lush vegetation of the colonies. In recreating the tropics on the banks of the Thames, the Palm House declared technology’s victory over nature.¹³

Man kan tilføje, at de to væksthuse ikke alene illustrerede teknologiens sejr over naturen: Samlingen af planter demonstrerede med sin omfangsrighed uden Storbritanniens imperiale magt over alverdens afkroge – et mikrokosmos, der illustrerede, hvor vidt og bredt det Britiske Imperium strakte sig. Igennem tæmningen af den koloniserede verden, hvis planterigdom nu havde til huse i Kew, demonstreredes den koloniale magtudøvelse for den britiske befolkning – ikke væsentligt anderledes end den blev og til dels stadig bliver fremstillet på kulturhistoriske museer, som British Museum, grundlagt i 1753, der med genstande indsamlet fra hele verden, cementerede London som imperiets hovedstad og verdens navle. Som sin kulturhistoriske pendant i Bloomsbury, der stolt præ-

10 På Kew Gardens hjemmeside præsenteres the Temperate House med ordene: “Travel the world in this glittering cathedral – home to 1,500 species of plants from Africa, Australia, New Zealand, the Americas, Asia and the Pacific Islands” <https://www.kew.org/kew-gardens/whats-in-the-gardens/temperate-house> (Besøgt 13/05 2022).

11 Kew Gardens præsenterer i sin publikumsbrochure deres tempererede væksthuse med ordene: “Step into the world’s greatest glasshouse”.

12 Teltscher 2020, s. 4.

13 Teltscher 2020, s. 4.

senterer sig som ”a museum of the world for the world”,¹⁴ kan også den botaniske have i Kew således betragtes som en institution, der temmelig ukritisk påtager sig rollen som selvfølgeligt epicenter for en verdensomspændende samling.

Under ledelse af den engelske botaniker William Hooker (1785-1865), havens første officielle direktør, blev the Royal Botanic Gardens i Kew, fra 1841 og frem, et knudepunkt i den globale udveksling af planter, faciliteret og tilskyndet af det Britiske Imperium.¹⁵ Hooker, der havde været tilknyttet universitetet i Glasgow som professor i botanik siden 1820, så enorme videnskabelige potentialer i indsamlingen af planter og spillede en væsentlig rolle i koordineringen af vidensdelingen og samarbejdet mellem den botaniske have i Kew og det voksende netværk af botaniske haver i de britiske kolonier.¹⁶ Indsamlede frø og planter var ved Hookers indtrædelse som direktør i Kew allerede så eftertragtet en ressource, at den botaniske videnskab, fra slutningen af det attende århundrede og langt ind i det nittende århundrede, var den mest økonomisk støttede videnskab i Frankrig, kun overgået af kartografien.¹⁷

I perioden 1770-1820 havde Storbritannien 126 officielt udstationerede botaniske indsamlere, der sendte planteeksemplarer i forskellige former tilbage til botanikeren Sir Joseph Banks (1743-1820) og Kew Gardens,¹⁸ der under Banks' ledelse blev en af verdens førende botaniske haver.¹⁹ Disse indsamlere var suppleret af utallige andre udsendte, der var involverede i indsamlingen på mindre formel vis.²⁰ Tilsammen var de med til at skabe, hvad Kew Gardens på deres hjemmeside betegner som ”the golden age of plant hunting”.²¹ David Mackay har i bogkapitlet *Agents of empire: the Banksian collectors and evaluation of new lands* beskrevet, hvordan de botaniske indsamlere, der var tilknyttet Banks og Kew Gardens, kan inddeles i fire overordnede grupper, baseret på indsamlerens profession og faglige interesse: Gartnere og botanikere; læger, kirurger og apotekere; embedsmænd og officerer; samt sø- og handelsofficerer, navigatører og opdagelsesrejsende.²² Blandt disse, fremhæver Mackay, med henvisning til John Whites *Journal of a Voyage to New South Wales* fra 1790, viste særligt kirurgerne

14 The British Museum beskriver ofte sig selv som ”a museum of the world for the world” – blandt andet i markedsføringen af sine vandreudstillinger, igennem hvilke museet ”shares its rich and diverse collection of more than 8 million objects with audiences around the globe”: <https://www.britishmuseum.org/our-work/international/international-touring-exhibitions> (Besøgt 22/08 2022).

15 Parker og Ross-Jones 2013, s. 34.

16 Grove 1995, s. 414.

17 Schiebinger 2009, s. 10.

18 Mackay 1996, s. 39.

19 <https://www.kew.org/read-and-watch/adventure-and-discovery-around-the-world-with-plant-hunters> (Besøgt 19/08 2022).

20 Schiebinger 2009, s. 10.

21 <https://www.kew.org/read-and-watch/adventure-and-discovery-around-the-world-with-plant-hunters> (Besøgt 19/08 2022).

22 Mackay 1996, s. 40.

en større end gennemsnitlig interesse for oprindelige kulturer, ligesom denne gruppe skulle have været særligt opmærksom på at indsamle lokal viden om planternes anvendelsesmuligheder.²³

Under Banks' ledelse blev hver en afkrog af kloden udforsket i jagten på anvendelige planter: Enhver plante var i udgangspunktet af interesse for Banks, men havde den potentiale til at være anvendelig for menneskeheden, blev den udforsket uden skelen til hverken tid, arbejdskraft eller penge.²⁴ Ifølge Kew Gardens kurator for kunst og artefakter Lynn Parker og arkivar Kiri Ross-Jones, der sammen står bag bogen *The Story of Kew Gardens in Photographs*, spildte Hooker, i lighed med Banks, ingen tid i rekrutteringen af botaniske indsamlere, der kunne bidrage til Kews plantesamling ved at rejse ud og hjembringe nye eksemplarer af planter og frø til den botaniske have, der sidenhen kunne fragtes videre ud til andre botaniske haver i de britiske kolonier.²⁵ Disse botaniske "satellites of Kew" strakte sig fra Jamaica og St. Vincent i Caribien til St. Helena i det sydlige Atlanterhav og fra Calcutta og Madras i Indien til Sydney og Parramatta i Australiens New South Wales.²⁶ Tilsammen udgjorde de og de planteudvekslinger de faciliterede et netværk, der kan betegnes som "a fundamental aspect of British imperialism" grundet det imperiale rationale de delte.²⁷ I bogkapitlet *The antipodean exchange: European horticulture and imperial designs* beskriver Alan Frost, hvordan haverne i fællesskab understøttede Storbritanniens koloniale drøm om et selvforsynende maritimt imperium, der var uafhængigt af andre nationer.²⁸

Allerede i 1841, det samme år som sin tiltrædelse som havens direktør, grundlagde Hooker Kew's Museum for Økonomisk Botanik, der skulle komme til at fungere som et botanisk "clearinghouse for global seed transfers, shuffling plants throughout empire as the economic possibilities presented themselves".²⁹ Mindre end to årtier senere kunne Hooker stolt proklamere Kew's essentielle rolle som central spiller i det Britiske Imperiums kommercielle landvindinger.³⁰ Hovedfokus i indsamlingen var på planter, der kunne udnyttes økonomisk: Planter, der kunne medvirke til udviklingen af nye industrier, men også planter, der kunne dekorere de koloniale guvernørers haver, eller anvendes som mad eller medicin, blev indsamlet og redistribueret.³¹ Til førstnævnte kategori hører gummitræet (*Hevea brasiliensis*), som oprindelige folk fra Mellemerika havde kendt til i

23 Mackay 1996, s. 41.

24 Cameron 1952, s. 94.

25 Parker og Ross-Jones 2013, s. 34.

26 Frost 1996, s. 75.

27 Frost 1996, s. 75.

28 Frost 1996, s. 75.

29 Jackson 2009.

30 Jackson 2009.

31 Parker og Ross-Jones 2013, s. 34.

mindst 2.500 år, da de første europæere i fik kendskab til det i løbet af det syttende århundrede.³² I det følgende afsnit vil jeg præsentere, hvordan jagten ikke alene på denne plante, men også på den eftertragtede kininbark, transformerede de europæiske kolonimagters interesse i den botaniske indsamling til et decideret kapløb om naturressourcer, som også de botaniske haver i Storbritannien – og i særdeleshed Kew Gardens – spillede en væsentlig rolle i.

Jagten på råstoffer intensiveres

Opdagelsen af to kemiske behandlinger forvandlede i løbet af det nittende århundrede gummi fra hvad Stephen A. Harris har kaldt ”en kuriositet med få praktiske anvendelsesmuligheder”, til et uvurderligt råmateriale, der fik skæbnesvangre konsekvenser for de millioner af mennesker, der mistede livet i Amazonas ”killing fields of commerce” og Belgisk Congos gummiplantager.³³ I 1823 fik den skotske fabrikant og kemiker Charles Macintosh (1766-1843) patent på en metode til at overtrække tekstiler med gummi, så de blev vandtætte, og i 1839 opfandt den amerikanske kemiker Charles Goodyear (1800-1860) vulkaniseringsprocessen, der muliggjorde anvendelsen af gummi til blandt andet bildæk og komponenter i den elektriske industri.³⁴ Ifølge Lucile E. Brockway havde oprindelige folk i Sydamerika kendt til gummimens elastiske kvaliteter længe før europæerne ankom til kontinentet, men det var først i løbet af det nittende århundrede, da gummi begyndte at blive anvendt i den europæiske og amerikanske industri, at gummi blev en globalt eftertragtet ressource.³⁵

Den botaniske have i Kew spillede en væsentlig rolle i indsamlingen og videre-distribueringen af de brasilianske gummitræsfrø, der fra 1870erne og frem blev brugt til anlæggelsen af gummitræsplantager i Storbritanniens sydøstasiatiske kolonier.³⁶ På få årtier lykkedes det det Britiske Imperium at overtage Brasiliens rolle som verdens førende gummiproducent og imellem de to verdenskrige, blev den britiske koloni i Singapore ”the rubber capital of the world”.³⁷ Som Brockway formulerer det, havde briterne ”igennem deres politiske, administrative og juridiske kontrol [således opnået adgang til] en vital kommerciel og strategisk ressource, der var profitabel i fredstid og uundværlig i krigstid”.³⁸

I 1885 var de omkring ti koloniale botaniske haver, der fandtes i 1841, vokset til omkring hundrede botaniske haver og stationer, placeret i alle hjørner af det

32 Harris 2015, s. 205.

33 Harris 2015, s. 205–206 – forfatterens egen oversættelse.

34 Novillo-Corvalán 2017, s. 53; Tully 2009, s. 564.

35 Brockway 1978, s. 458.

36 Harris 2015, s. 207.

37 Brockway 1978, s. 459.

38 Brockway 1978, s. 459 – forfatterens egen oversættelse.

Britiske Imperium.³⁹ Ikke alle haver hørte officielt under den botaniske have i Kews administration, men haven var alligevel en central komponent i de koloniale botaniske havers etablering og drift, ligesom de fleste af havernes overordnede ansatte var uddannet i Kew.⁴⁰ Men samarbejdet mellem de koloniale haver og den botaniske have i Kew gik ikke kun en vej: Uvurderlig viden om planternes historie og anvendelse, indsamlet fra oprindelige folk på planternes oprindelige levesteder, blev i forbindelse med indsamlingen videregivet til the Kew Gardens samarbejdspartnere og indsamlere, der dokumenterede informationerne til brug for såvel forskning i planterne som formidling til offentligheden – blandt andet igennem havens førortalt Museum for Økonomisk Botanik.⁴¹

Den indsamlede viden om planterne fra oprindelige folk verden over, blev imidlertid ikke altid indsamlet på etisk forsvarlig vis: Som Robert Voeks og Charlotte Greene har fremhævet, anvendte europæiske indsamlere af frø og planter både ”tvang, bestikkelse, tortur og løfter om frihed [i deres forsøg på at tilegne sig adgang til] etno-medicinske hemmeligheder” fra oprindelige folk i verdens tropiske regioner.⁴² I tilknytning til de mange smitsomme sygdomme, europæiske opdagelsesrejsende og koloniale handelsfolk blev ramt af i deres ofte fatale møder med de tropiske egne, kom angsten for plantebaserede former for gift, anvendt af oprindelige folk i blandt andet Amazonas-regionen, Guatemala og Indonesien, til angreb med forgiftede pile.⁴³ Europæiske opdagelsesrejsende var følgelig dybt afhængige af oprindelige folks viden om plantebaseret modgift, samt medicin til behandling af tropiske sygdomme. Men ikke al viden blev videregivet frivilligt til de europæiske tilrejsende: Jacques Bouton (1592-1658) rapporterede i 1640 fra Martinique om sin ”beundring for den oprindelige befolknings imponerende helbred og smukke botaniske hemmeligheder [som han imidlertid fandt det] umuligt at få vristet ud af dem”.⁴⁴

Europæiske handelsfolk, opdagelsesrejsende og botaniske indsamlere, der på deres rejser rundt i verden blev hårdt ramt af tropiske sygdomme, tyede følgelig til ofte hårdhændede metoder til at sikre sig uvurderlig adgang til planter, der kunne kurere og feberned sætte dødbringende sygdomme. Blandt disse var særligt malaria en trussel for Europas koloniale fremmarch i verdens tropiske egne – en sygdom, der ikke kunne kureres, før det sydamerikanske vidundermiddel kinin (*Cinchona*) i 1630erne opdagedes af spanske jesuitter som middel

39 Parker og Ross-Jones 2013, s. 34.

40 Parker og Ross-Jones 2013, s. 34.

41 Parker og Ross-Jones 2013, s. 34.

42 Voeks og Greene 2018, s. 545 – forfatterens egen oversættelse.

43 Schiebinger og Swan 2005, s. 1; Voeks og Greene 2018, s. 552. Samlingen kan i dag tilgås online via Kew Gardens hjemmeside: <https://www.kew.org/science/collections-and-resources/collections/economic-botany-collection> (Besøgt 19/08 2022).

44 Voeks og Greene 2018, s. 551 – forfatterens egen oversættelse.

til febernedsættende behandling.⁴⁵ Det debatteres fortsat, hvorvidt Sydamerikas oprindelige befolkning havde kendskab til kinins febernedsættende kvaliteter, før europæerne,⁴⁶ men det Britiske Imperium havde under alle omstændigheder ”klare bevæggrunde til at diskreditere den oprindelige befolknings viden om [vidundermidlets] anvendelsesmuligheder, hvilket de ultimativt gjorde”.⁴⁷

Som Voeks og Greene har påpeget, var opfattelsen af indbyggerne i verdens ækvatoriale dele som ”kulturelt tilbagestående, drevet af instinkter snarere end intellekt, og [derfor] intellektuelt ude af stand til at varetage deres egne botaniske ressourcer”, stærkt udbredt blandt botanikere i det nittende århundredes Europa.⁴⁸ William Hooker, den tidligere omtalte direktør for Kews botaniske have i perioden 1841-1865, opfattede det følgelig som noget nær sin pligt at beskytte den globalt signifikante ressource, som kinin udgjorde, og igangsatte følgelig ”a bold plan to pirate the precious cinchona seeds out of South America to Britain’s colonies in Ceylon and India”, der tilmed blev retfærdiggjort som en humanitært velgørende handling:⁴⁹ Hooker skal efter sigende havde betroet til en kollega, at den til tider temmeligt lyssky tilegnelse af kininfrø kunne betragtes som ”a humanitarian act” – blandt andet set i lyset af, hvad han kaldte ”the profoundly destructive method of exploitation by the natives”.⁵⁰ Det er imidlertid omdiskuteret, hvorvidt Andesbjergenes oprindelige befolknings høstmetoder, der bestod i at fælde kinintræet inden barken blev fjernet, skulle være mere eller mindre bæredygtig, end den europæiske producenter af kininbark udførte, men som Voeks og Greene fremhæver, var ”the real impetus for naturalizing cinchona [...] Britain’s ongoing imperial ambitions”.⁵¹

Det Britiske Imperium led under massive malariaudbrud, der alene i kronkolonien Indien kostede op mod en million mennesker livet om året.⁵² Det var med andre ord altafgørende ikke alene for den britiske koloniale tilstedeværelse i de malaria-ramte dele af verden, men også for andre europæiske stormagter med koloniale ambitioner, at få billig og nem adgang til den livgivende kininbark.⁵³ Adskillelige europæiske botanikere opfordrede følgelig deres regeringer til at overføre kininfrø fra Sydamerika til de europæiske kolonier i Asien og Afrika.⁵⁴ Arjo R. van der Hoogte og Toine Pieters har fremhævet, hvordan en del af disse opfordringer blev ledsaget af argumenter om, at produktions- og eksportmeto-

45 Harris 2015, s. 134–135.

46 Brockway 1978, s. 455; Harris 2015, s. 135; Voeks og Greene 2018, s. 555–556.

47 Voeks og Greene 2018, s. 556 – forfatterens egen oversættelse.

48 Voeks og Greene 2018, s. 556 – forfatterens egen oversættelse.

49 Voeks og Greene 2018, s. 556.

50 Jackson 2009 citeret i Voeks og Greene 2018, s. 556.

51 Voeks og Greene 2018, s. 556.

52 Voeks og Greene 2018, s. 556.

53 Hoogte og Pieters 2014, s. 13; Voeks og Greene 2018, s. 556–557.

54 Hoogte og Pieters 2014, s. 13.

derne anvendt af de sydamerikanske *cascarilleros*, der indsamlede kininbarken i Andesbjergene, var destruktiv i en grad, der udfordrede tilgængeligheden af den eftertragtede kininbark på verdensmarkedet.⁵⁵ Som led i den europæiske jagt på kininfrø, anvendelige til medicin i kampen mod malaria, igangsatte den botaniske have i Kew således et indsamlingsprojekt, udført af geografen Clements Markham (1830-1916) og botanikeren Richard Spruce (1817-1893), der med havens finansielle støtte og moralske opbakning faciliterede, hvad Voeks og Greene har kaldt "the theft of cinchona seeds".⁵⁶

I takt med at kinin blev lettere tilgængelig på verdensplan, blev millioner af menneskeliv reddet,⁵⁷ men historien om kininens udbredelse rummer, i lighed med historien om gummitræet, også en bagside, hvis tabere blev "Sydamerikas nyligt uafhængige stater, Brasilien, Mexico, Colombia, Peru, Ecuador og Bolivia, der hver især mistede lokale industrier som resultat af disse planteudvekslinger",⁵⁸ "Andesbjergenes oprindelige befolkning, hvis viden om de helende kvaliteter i et lokalt regnskovstræ nu er kendt i hele verden",⁵⁹ samt Indien og de lande i Vestafrika, hvor malaria, efter kininens udbredelse, nu i langt større omfang blev underlagt britisk kolonialt styre.⁶⁰ De kininfrø, der blev smuglet ud af Sydamerika af de europæiske kolonimagter i løbet af det nittende århundrede fik således afgørende geopolitisk betydning langt op i det tyvende århundrede og selvom det primært var stater i Asien, der overtog de Sydamerikanske staters status som globale leverandører af såvel gummi som kinin, tilfaldt det økonomiske udbytte af produktionen de europæiske kolonimagter.⁶¹

Hverken historierne om tilvejebringelsen af frø fra verdens tropiske egne, der som ovenfor beskrevet medvirkede til gennemgribende forandringer ikke alene i Sydamerika, hvorfra frøene blev taget, men også i de dele af verden, hvor frøene blev plantet, eller historierne om Kew Gardens aktive rolle i denne proces blev imidlertid nævnt på den guidede rundvisning i Kews botaniske have, som jeg, i forbindelse med mit feltarbejde i haven i foråret 2022, deltog i. Den entusiastiske velkomst vores frivillige guide gav os, til havens miniatureversioner af Afrika, Australien, New Zealand, Syd- og Nordamerika, Asien og Stillehavets øer, i det tempererede væksthuse, blev i stedet serveret med en vis form for stolthed over, hvor omfangsrig en samling den botaniske have rådede over. Imponerende bestemt, men hvorfor har lige netop den botaniske have i Kew så righoldig en samling? Som eksemplerne ovenfor med al tydelighed viser, har dette en klar sammenhæng med Londons rolle som det Britiske Imperiums hovedstad – en

55 Hoogte og Pieters 2014, s. 13.

56 Voeks og Greene 2018, s. 557.

57 Voeks og Greene 2018, s. 557.

58 Brockway 1979, s. 451 – forfatterens egen oversættelse.

59 Voeks og Greene 2018, s. 557 – forfatterens egen oversættelse.

60 Brockway 1979, s. 451; Voeks og Greene 2018, s. 557.

61 Brockway 1979, s. 451.

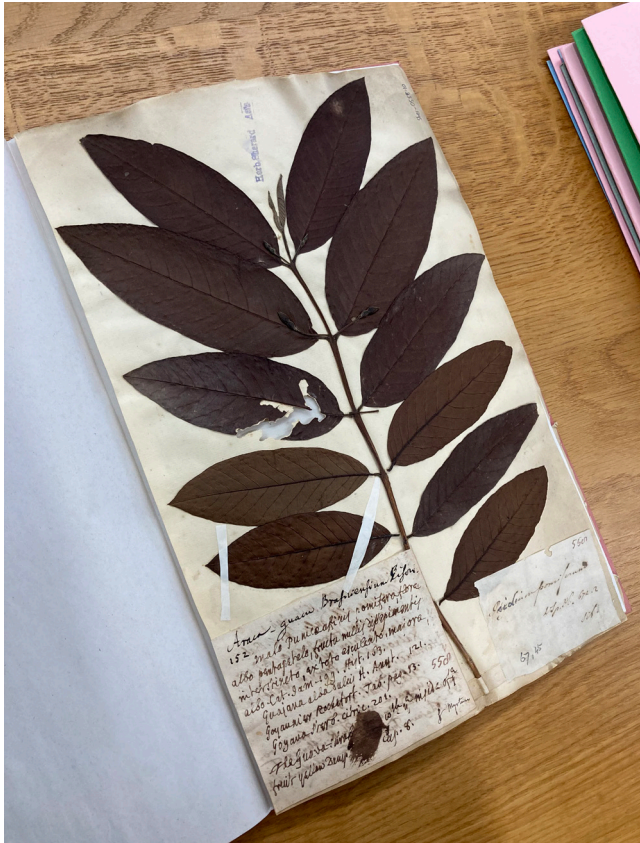

Illustration 1.
 Planteeksemplar fra University of Oxfords Herbarium, suppleret af håndskrevne noter, der grundigt beskriver informationer om planten nedfældet i forbindelse med indsamlingen. Andre eksemplarer i samlingen har stort set ingen oplysninger om plantens levested, indsamlingssituation eller oprindelige anvendelse og historie. Foto taget af forfatteren under feltarbejde på University of Oxfords Department of Plant Science i maj 2022.

sammenhæng, der kunne have været belyst i højere grad i havens formidling, både på denne guidede tur, men, som jeg vil illustrere i det følgende, også i havens skriftlige formidling, hvor fejringen af hvide, europæisk-fødte ”opdagere” af planter fortsat gør sig gældende.

What’s in a name? Navngivning af planter førhen og nu

Som Gideon F. Smith og Estrela Figueiredo har fremført, ville ”planter indsamlet i de daværende kolonier stort set uden undtagelse blive beskrevet i bøger, tidsskrifter og andre publikationer, udgivet i de daværende europæiske kolonimagter, af repræsentanter fra de selvsamme kolonimagter, på sprog – inklusiv (botanisk) latin – der ofte var fremmede for befolkningerne i planternes oprindelseslande”.⁶² Som de to planteeksemplarer fra University of Oxfords Herbarium herunder illustrerer, blev planterne heller ikke altid indsamlet med en tilstrækkelig mængde supplerende informationer, om eksempelvis deres lokale virkning og anvendelse, oprindelsessted eller indsamlingssituation.

62 Smith og Figueiredo 2022, s. 2 – forfatterens egen oversættelse.

Mange arter blev desuden opkaldt efter personer, der i dag betragtes som banerførere i den koloniale udnyttelse: Den britiske imperialist Cecil John Rhodes (1853-1902), der drømte om et britisk imperium, der strakte sig fra Cape til Cairo,⁶³ og mente, at verden ville blive et bedre sted, hvis de verdensdele, der i hans samtid var beboet af hvad han betegnede som "the most despicable of human beings" kom under angelsaksisk indflydelse,⁶⁴ lagde eksempelvis navn til hele 126 plantenavne, navngivet i perioden 1899-1976.⁶⁵ Det var således ikke alene de botaniske indsamlere, udsendt af de europæiske kolonimagter, der fungerede som "Agents of Empire"⁶⁶ – de navne, de udsendte botanikere gav de dele af naturen, de underlagde sig, kan ligeledes betegnes som redskaber for imperie-dannelse:

Europe's naturalists not only collected the stuff of nature but lay their own peculiar grid of reason over nature so that nomenclatures and taxonomies [...] often also served as "tools of empire".⁶⁷

Sergei L. Mosyakin har i artiklen "If 'Rhodes-' must fall, who shall fall next?" fremhævet vanskelighederne ved at ændre allerede eksisterende navne i The International Code of Nomenclatures kartotek over alger, svampe og planter.⁶⁸ I stedet argumenterer han for, at botanikere fremadrettet bør efterleve en universel anbefaling om at vælge navne til nyfundne arter, der stræber efter at tage hensyn til "the feelings, beliefs, or prejudices [...] of any real or even imaginable group of people".⁶⁹ Førnævnte Stephen A. Harris, der er kurator og forsker tilknyttet University of Oxfords Herbarium og forfatter til en lang række udgivelser om Oxfords botaniske haves historie,⁷⁰ argumenterer tilsvarende for vigtigheden af at bevare det standardiserede binomiale navne-kartotek over alle de organismer, planter og dyr, som menneskeheden kender til. Konsekvensen ved at ændre allerede givne latinske navne, forklarer han mig, da vi mødes på hans kontor på universitetets

63 Ifølge Sir Leander Starr Jameson (1853-1917), der var tæt knyttet til Rhodes og arbejdede som administrator i den daværende britiske koloni Matabeleland i det daværende sydlige Rhodesia, var idéen om "the occupation of unoccupied Africa, South and Central, for England's benefit [...] always in Cecil Rhodes's mind" (Jameson 1897 i Harlow og Carter 2003, s. 532).

64 Under sin tid som studerende på University of Oxford udtalte Rhodes følgende forsvar for den britiske kolonialisering af, hvad han betragtede som menneskehedens laverestående racer: "I contend that we are the finest race in the world and that the more of the world we inhabit the better it is for the human race. Just fancy those parts that are at present inhabited by the most despicable specimen of human beings, what an alteration there would be in them if they were brought under Anglo-Saxon influence" (Rhodes 1877 citeret i Walker 2016, s. 703).

65 Smith og Figueiredo 2022, s. 2.

66 Mackay 1996.

67 Schiebinger 2009, s. 11.

68 Mosyakin 2022.

69 Mosyakin 2022, s. 253.

70 Se blandt andet Harris 2017a; 2017b; 2021.

Department of Plant Science, under mit feltarbejde i Oxford i maj 2022, ville være flere forskellige sideløbende navne-kartoteker, som forskere skulle navigere rundt i.

Som Mosyakin er Harris snarere tilhænger af at udbrede kendskabet til de indsamlingsmetoder og navngivningstraditioner, der igennem historien har tilsidesat oprindelige folks viden om planters anvendelse og virkning og skrevet sig selv og andre hvide, europæiske mænd ind i historiebøgerne, på bekostning af andre. Igennem sin forskning oplever han et stigende fokus på at tage hensyn til oprindelige steder, befolkninger og individer, der i dag i langt højere grad end tidligere hædres i navngivningen af nyopdagede (eller genfundne) arter. På sigt vil dette fokus være med til at mangfoldiggøre det internationale navne-kartotek over organismer, planter og dyr, som den svenske botaniker Carl Linnaeus (1707-1778) i sin tid grundlagde.

Men selv hvis kuratorer, botanikere og andre naturhistoriske forskere i Storbritanniens botaniske haver lader deres plantesamlinger bevare deres latinske navne, ville den eksisterende formidling af planterne og deres kulturhistoriske ophav til havernes besøgende kunne nuanceres betydeligt, hvis planternes oprindelige navne, historier og anvendelser i højere grad blev inkluderet. Som vist ovenfor, kan botaniske samlinger ikke adskilles fra århundreders videnskabeliggjort ulighed – som andre museale samlinger i Europas tidligere kolonimagter, er de et levende bevis på fortidens indsamlingspraksisser og forståelser af verden. De botanikere og kuratorer, jeg talte med under mit feltarbejde, på mine ture rundt i Oxford og Kews botaniske haver, er opmærksomme på, at deres formidling ikke i tilstrækkelig grad præsenterer historierne om, hvordan deres samlinger blev tilvejebragt og fungerede som led i Storbritanniens koloniale ekspansion. Kuratorerne tilføjer følgelig løbende skilte, der har til formål at udvide de besøgenes opmærksomhed på planternes mange-facetterede historie, så også de mindre behagelige dele af deres kulturhistorie bliver en synlig del af fortællingerne om dem. Den koloniale opfattelse af verden hænger imidlertid stadig ved: Som eksemplet i det følgende vil illustrere, bærer såvel navngivning af såkaldte nyfundne arter som formidlingen af dem fortsat kraftigt præg af kolonitidens eurocentriske verdensbillede – både hvad angår den skriftlige og den mundtlige formidling.

Den guidede tur rundt i Kews botaniske have, som jeg deltog i under mit feltarbejde i haven i april 2022, ender ved lidt af en sensation: The Wollemi Pine Tree (*Wollemia nobilis*) fra det tempererede regnskovsområde The Wollemi National Park i New South Wales i det sydøstlige Australien. Træet, der i dag er almindeligt udbredt i offentlige haver, findes kun i mindre end 100 eksemplarer i den vilde natur. Vores guide fortæller entusiastisk – og med tydelig stolthed over at kunne vise et levende eksemplar af dette kritisk truede træ frem her i Kews botaniske have – historien bag det unikke fund, der desuden er gengivet på skiltet foran træet:

Illustration 2. Skiltet i Kews botaniske have, der beskriver den engelskfødte australier David Nobles legendariske fund af The Wollemi Pine Tree i New South Wales' Wollemi National Park. Foto taget af forfatteren under feltarbejde i London i april 2022.

In 1994, David Noble stumbled upon something that would shock the scientific community. He found a grove of trees growing deep within a gorge, in a remote part of the Wollemi National Park, Australia. As a field officer, he expected to know the trees he came across, but he had never seen anything like these before. With the help of botanists, the tree was identified. It belongs to an ancient family of trees thought to have died out millions of years ago. Noble had found a living fossil.

Ved siden af beskrivelsen ses et billede af træet i en noget yngre version, med en smilende mand ikklædt grøn regnjakke og hvid skjorte. Billedteksten uddyber, at manden på billedet er den engelskfødte australske botaniker ”David Noble, who discovered the Wollemi pine, standing next to one of the specimens planted near Kew’s Temperate House”. Som så ofte før, blev den nyfundne art (*Wollemia nobilis*) opkaldt efter den hvide europæisk-fødte mand (Noble), der havde ”opdaget” den. Hvor er historien om de oprindelige australske folk, der i årtusinder har levet på dette sted og med stor sandsynlighed kendte til træet længe før Noble – den australske ”Canyoner, Explorer and Botanist”⁷¹ – der her, på denne prestigefyldte plads, tilskrives æren at have opdaget det og tilmed har fået arten opkaldt efter sig?

71 På sin officielle Wikipedia-profil beskrives David Noble som den australske “Canyoner, Explorer and Botanist who on or about 10 September 1994 discovered the Wollemi pine”: [https://en.wikipedia.org/wiki/David_Noble_\(canyoner\)](https://en.wikipedia.org/wiki/David_Noble_(canyoner)) (Besøgt 11/05 2022).

The Wollemi National Parks op mod 6.000 år gamle hulemalerier, fremstillet af lokale aboriginere, vidner om Australiens oprindelige befolknings lange tilstedeværelse i området.⁷² Deres kendskab til træet kan ikke nødvendigvis bevises, men deres tilstedeværelse i det område, der sidenhen blev givet engelske navne af engelske kolonialister, der underlagde sig landet og triumferende hjembragte botaniske og kulturhistoriske skatte derfra burde måske nok have været anerkendt – særligt i konteksten af den britiske hovedstads royale botaniske have, der bryster sig af at varetage formidlingen af en af verdens største og mest mangfoldige plantesamlinger.⁷³

Kulturhistorisk formidling i University of Oxfords botaniske have

I University of Oxfords botaniske have er den skriftlige formidling af en række genkendelige planter i samlingen de seneste år blevet suppleret af kulturhistoriske tekster, baseret på Stephen A. Harris' populærvidenskabelige bog *What have plants ever done for us?*⁷⁴ Skiltene former tilsammen en formidlingstråd igennem haven, der formidler kulturhistoriske informationer om plantebaserede produkter, som de fleste kender til i deres daglige liv, men ikke nødvendigvis forbindes med de planter, de stammer fra. I samspil med teksterne kan de besøgende nu nærstudere, hvordan planterne, der bærer kaffebuskens eller kakaotræets frugter og tobaksplantens blade ser ud, og i tilgift få informationer om planternes kulturhistoriske ophav.

Som de foregående afsnit af denne artikel viser, er mange planters kulturhistoriske fortællinger tæt forbundet med Storbritanniens rolle som verdensomspændende kolonimagt. Dette anerkendes imidlertid kun overfladisk i Oxfords botaniske haves kulturhistoriske tekster, eksempelvis på skiltet, der ved indgangen til havens Glasshouse Collections præsenterer historien om, hvordan frø og eksemplarer af planter, der endte med at få stor økonomisk betydning for det Britiske Imperiums finansielle succes blev fragtet til Storbritannien: Under overskriften *Plants that changed the world and how they were moved* vises illustrationer fra den britiske hørproducent John Ellis' (1710-1776) *Directions for bringing over seeds and plants, from the East-Indies and other distant countries in a state of vegetation* fra 1771. Under disse fortælles historien om hvordan et uspecificeret "we" opfandt kurve, bokse og tønder til at beskytte frø og stiklinger fra "ardous journeys across continents". Disse opbevaringsløsninger, oplyser skiltet, viste sig

72 Taçon et al. 2006, s. 235.

73 På Kew's Royal Botanic Gardens hjemmeside beskrives plantesamlingen med ordene: "Our incredible living plant collections are among the largest and most diverse in the world" <https://www.kew.org/kew-gardens> (Besøgt 11/05 2022).

74 Harris 2015.

imidlertid ikke at være særligt effektive, så det var først i 1820erne, med opfindelsen af the Wardian Case, et transportabelt miniaturedrivhus, at "the efficient transport of plants across the planet" blev mulig. Længere nede oplyser teksten, at det, da det uspecificerede "we" først forstod planternes behov, blev muligt at kontrollere temperatur, lys, vand og næringsforhold. Afslutningsvist konkulderes det:

By the mid-Victorian period, conservatories, where tender evergreens retreated for the winter, were joined by sophisticated palaces of iron and glass where plants from across the globe could be grown and displayed at their best.

Ingen steder nævnes det, at mange af de frø og stiklinger, der blev fragtet til Storbritannien på "ardous journeys" blev hjembragt som led i en større kolonial satsning på planter indsamlet i imperiets tjeneste. Ej heller italesættes de mindre glørværdige sider af Storbritanniens "sophisticated palaces of iron and glass" i blandt andet Kew Gardens, der, som tidligere beskrevet, ikke alene blev bygget for at beskytte og opdyrke planter fra alverdens afkroge, men også for at cementere London som imperiets hovedstad – et mikrokosmos, hvor kolonimagtens verdensomspændende aktiviteter kunne beundres af byens bedre borgerskab, på deres søndagsture rundt i parken. Brugen af et uspecificeret "we" giver desuden teksten et særligt element af tilknytning mellem den (britiske) læser og Oxfords botaniske have: Det foregiver en sammenhæng mellem de britiske botanikere, læger, handelsfolk og officerer, der rejste ud for at "opdage" og indsamle smagsprøver fra fjerne egne og den besøgende, der læser skiltet i dag. Men kan alle Oxfords botaniske haves besøgende rummes i dette "we"? Hvad hvis ens familiære rødder snarere stammer fra et af de steder, udsendte fra det Britiske Imperium var med til at "opdage" og underlægge sig? I sit forsøg på at bygge bro mellem tiden før og tiden nu, skaber teksten således et unødigt skel mellem et vi og et de – et os og et dem, en verden herhjemme og en verden derude.

Et andet eksempel på manglende kritisk stillingtagen til hvad jeg i denne artikel har valgt at kalde botanikkens koloniale rødder, er skiltet, der formidler sukkerrørets kulturhistorie: Under overskriften *Fortune maker and enslaver* fortæles historien om, hvordan sukkerrør er en tropisk græsart, der blev domesticeret i Papua New Guinea for omkring 3.000 år siden og siden "travelled with the Polynesians, and [...] spread with the expansion of Islam into Europe and with Iberian Explorers into the Americas". Teksten anerkender, at historien om sukker er "the history of slavery in South America and the Caribben", men fortsætter med tilføjesen: "Sugar not only killed its producers, it kills its consumers, albeit sweetly and silently with type-2 diabetes". Teksten afsluttes desuden med oplysningen: "Sugar made Britain's fortune, indirectly funding development of ports

such [as] Liverpool ad Bristol”. Her kunne havens kuratorer oplagt have henvist til, hvordan handel med sukker ikke alene var tæt associeret med, men direkte afhængig af det Britiske Imperiums handel med mennesker i den Transatlantiske Slavehandel. Formuleringen ”killed its producers” er desuden en temmelig unuanceret beskrivelse af de umenneskelige forhold, de millioner af mennesker, der mistede livet i forbindelse med de europæiske kolonimagters sukkerproduktion i Caribien, blev udsat for. Den caribiske sukkerproduktion grundlagde ganske rigtigt ”Britain’s fortune” men gjorde det baseret på grov udnyttelse og umenneskelig behandling af de mennesker, der på britiske slaveskibe blev fragtet over Atlanten, solgt som slaver og tvunget til at arbejde i de koloniale sukkerrørsplanter. At klemme denne væsentlige del af det Britiske Imperiums historie ind i samme sætning som oplysningen om, at konsumeringen af sukker afstedkommer dødelige livsstilssygdomme som type-2 diabetes, vidner om den overfladiske behandling af Storbritanniens koloniale fortid og dens nutidige konsekvenser, som havens formidling med skilte som disse bærer præg af.

Tilsvarende har skiltet, der formidler gummitræets kulturhistorie, ingen information om kolonitidens fatale arbejdsvilkår i forbindelse med gummi-produktionen i Amazonas, Belgisk Congo og Storbritanniens sydøstasiatiske kolonier. I stedet nævnes det blot kortfattet, at den botaniske have i Kew “had spread the rubber tree to southeast Asia, which became the world’s main producer” samt, at “The legality of how rubber seeds were obtained has been debated ever since”. Hvor er de ovenfor beskrevne informationer om, hvor central en rolle Kews botaniske have spillede i indsamlingen og videredistributionen af frø og planter i det Britiske Imperiums tjeneste? Som denne artikel viser, er disse historier veldokumenterede, men præsenteres kun overfladisk, hvis overhovedet, for havernes besøgende. Skiltets beskrivelse af gummi som ”a childish novelty”, før det begyndte at blive brugt som industrielt forarbejdet råstof i Europa og Amerika i det nittende århundrede, underkender desuden de kvaliteter Sydamerikas oprindelige befolkning uden tvivl har haft tillagt træet i de mere end 2.500 år, de havde anvendt det, før de første europæere i det syttende århundrede fik kendskab til det.⁷⁵

Det er tankevækkende, at den kulturhistoriske formidling af planter i Oxfords botaniske have ikke i samme udstrækning som formidlingen af genstande i andre museumssamlinger i universitetets Gardens, Libraries, Archives and Museums-netværk tager højde for de koloniale indsamlingers menneskelige konsekvenser. Indsamlingen, navngivningen og redistribueringen af – i dette tilfælde – frø og planter, der blev igangsat af Storbritanniens botaniske haver, i direkte forlængelse af det koloniale magtapparat, er ikke væsentlig forskellig fra den indsamling af andre folks kunstværker og kulturhistoriske genstande, som officerer, missionærer, antropologer og andre udsendte fra Europas tidligere kolonimagter indsamle-

75 Brockway 1978, s. 458; Harris 2015, s. 205.

Illustration 3. Skilt fra University of Oxfords botaniske have med informationer om sukkerrørets kulturhistorie. Foto taget af forfatteren under feltarbejde i University of Oxfords botaniske have i marts 2022.

de og sidenhen præsenterede på såkaldte etnografiske museer rundt om i Europa, ud fra en forestilling om, at andre folks materielle kulturarv kunne udstille europæerne som de højest udviklede på den evolutionære rangstige. Forskellen er måske blot, at de dekoloniale diskurser, der i disse år vinder mere og mere indpas på museer med kunst og kulturhistoriske genstande, ikke i samme grad har vundet indpas blandt kuratorer og botaniske forskere, der administrerer publikumsformidlingen i de botaniske haver. Givetvis ud fra en forestilling om, at besøgende i botaniske haver ikke i samme grad som besøgende på kunst- og kulturhistoriske museer er interesserede i denne del af planternes historie, men foretrækker en potentielt set mindre konfliktfyldt historie baseret på planternes medicinale og ernærende egenskaber, samt æstetiske kvaliteter. Som Lucile E. Brockway har udtrykt det, opfatter mange botaniske haver som “beautiful green enclaves with rare trees and flowers, with a laboratory where botanists pursue the mysteries of plant cytology, or nowadays, the ecology of the biosphere”.⁷⁶ Men, som andre museale institutioner, er også de botaniske haver produkter af de skiftende tider, de har eksisteret i: De er ikke neutrale institutioner, men (blandt andet) resultater af kolonial udnyttelse og indsamling, der nedprioriterede oprin-

76 Brockway 1978, s. 461.

delig viden om og anvendelse af planter, der – i mange tilfælde – blev indsamlet med det direkte formål at understøtte landvindinger i den koloniale sags tjeneste. Allerede i 1978 beskrev Brockway, hvordan den magtudøvelse Storbritanniens botaniske haver i løbet af det nittende århundrede havde anvendt i kombination med deres videnskabelige ekspertise, medførte ”systemic results that we still wrestle with today”.⁷⁷ I de årtier, der er gået, siden Brockway skrev sin analyse af de britiske botaniske havers koloniale arv, er museer i stigende grad blevet opmærksomme på at synliggøre denne del af deres historie. Men som denne artikel viser, har botaniske haver i Storbritannien fortsat et arbejde foran sig, for at sikre, at deres besøgende ikke alene nyder deres besøg som en uproblematisk ”walk in the park” men at de i tilgift bliver gjort opmærksomme på de koloniale fortællinger, deres plantesamlinger og indretningen af dem også rummer.

Konklusion

Planter er meget andet end deres æstetiske ydre, deres medicinale og ernærende egenskaber. De er desuden resultater af århundreders menneskelig påvirkning, der har forandret dem og deres oprindelige levesteder i en grad, så mange af de planter vi i dag spiser og omgiver os med kan betragtes som mindst lige så kurerede, som de forarbejdede genstande, verdens museer tager vare på. En væsentlig del af planters menneskelige påvirkning er associeret med Europas koloniale erobringer fra slutningen af det sekstende århundrede og frem, der bragte forandringer med sig, der havde vidtrækkende konsekvenser – ikke alene for verdens naturressourcer og udnyttelsen af dem, men også for de mennesker, der levede blandt og af dem. Arter blev forflyttet, opdyrket og fremavlet og naturen blev sat i system. Et system, opfundet af den svenske botaniker Carl Linnaeus, der stadig anvendes den dag i dag. Arter, som var nye for tilrejsende europæere, fik nye latinske navne og blev desuden ofte opkaldt efter den europæiske botaniker eller ”opdagelsesrejsende”, der havde ”fundet” den, fremfor de mennesker, der allerede levede iblandt dem og anvendte dem i deres daglige liv. Som vist med eksemplet *Wollemia nobilis*, opkaldt efter den engelskfødte australier David Noble, er dette stadig en udbredt praksis, på trods af et øget fokus på problematikken blandt botaniske forskere, der i dag i højere grad end tidligere tager hensyn til oprindelige steder, befolkninger og individer, i navngivningen af nyfundne arter.

Som mit feltarbejde i Oxford og Kews botaniske haver illustrerer, er formidlingen af den del af planternes kulturhistorie, der har med kolonitiden at gøre, imidlertid kun overfladisk præsenteret for havernes besøgende. Et større fokus på denne del af planternes kulturelle historie ville understrege, hvor dybe tråde

77 Brockway 1978, s. 461.

kolonitiden trækker til alle afkroge af den museale praksis – ikke alene på de såkaldte etnografiske museer, men også i de levende samlinger, der er at finde i de botaniske haver. Måden hvorpå verden er indrettet den dag i dag er et resultat af tidligere tiders tankemønstre og opfattelser af verden. Som institutioner åbne for offentligheden bør også botaniske haver være med til at sikre sig, at deres formidling ikke ensidigt og ukritisk viderefører koloniale tankemønstre med en selvfølgelighed, der i bedste fald afspejler uopmærksomhed, i værste fald ekskluderende og eurocentrisk vidensformidling, der ukritisk fortsætter den koloniale fejring af Storbritannien, som verdens selvfølgelige epicenter.

Tak

Forfatteren ønsker at takke Carlsbergfondet, der igennem sin generøse fondsstøtte af mit postdoc-projekt om dekoloniale kurateringspraksisser i Storbritannien og Frankrig (CF20-0141) har muliggjort feltarbejdet, der ligger bag denne artikel. En stor tak sendes endvidere til Professor Stephen A. Harris fra University of Oxfords Department of Plant Science, der beredvilligt besvarede mine mange spørgsmål om navngivning af planteeksemplarer og viste mig rundt i University of Oxfords Herbarium. Tak også til Dr Chris Thorogood for at hjælpe mig på rette vej, Dr Nick Leimu-Brown for vores interessante samtaler om botanikkens koloniale rødder og nutidige problemstillinger, samt Professor Morten Kringelbach og Dr Trine Hass for inspirerende ture rundt i Oxford og Kews botaniske haver. En stor tak skal desuden lyde til de omvisere, hvis guidede ture, jeg deltog i som del af mit feltarbejde – for at beskytte deres anonymitet er deres navne udeladt fra artiklen. Endelig sendes en stor tak til Pitt Rivers Museum og Linacre College, for deres generøse gæstfrihed og faglige opbakning under skrivningen af denne artikel, samt til Kulturstudiers redaktion og anonyme fagfællebedømmere for deres konstruktive kommentarer.

Litteratur

- Ariese, Csilla E. og Magdalena Wróblewska 2021. *Practicing Decoloniality in Museums – A Guide with Global Examples*. Amsterdam University Press. DOI: 10.5117/9789463726962.
- Barber, Zaheer 2016. “The Plants of Empire: Botanic Gardens, Colonial Power and Botanical Knowledge” *Journal of Contemporary Asia* 46 (4): 659-679. DOI: 10.1080/00472336.2016.1185796.
- Brockway, Lucile H. 1979. “Science and Colonial Expansion – The Role of the British Royal Botanic Gardens” *American Ethnologist* vol. 6, no. 3, s. 449-465. DOI: 10.1525/ae.1979.6.3.02a00030.

- Cameron, Hector Charles 1952. "Some new light on Sir Joseph Banks"
Proceeding of the Linnean Society of London vol. 163, no. 1, s. 21-26. DOI:
10.1111/j.1095-8312.1952.tb00626.x.
- Edwards, Elizabeth, Chris Gosden og Ruth B. Phillips 2006. *Sensible Objects: Colonialism, Museums and Material Heritage*. Routledge. DOI:
10.5040/9781474215466.
- Ellis, John 1771. *Directions for bringing over seeds and plants, drom the East-Indies and other distant countries in a state of vegetation*. London.
- Frost, Alan 1996. "The antipodean exchange: European horticulture and imperial designs". D.P. Miller og P.H. Reill (red.): *Visions of Empire: Voyages, botany, and representations of nature*. Cambridge University Press, s. 58-79.
- Grove, Richard H. 1995. *Green Imperialism: Colonial expansion, tropical island Edens and the origins of environmentalism, 1600-1860*. Cambridge University Press.
- Harlow, Barbara and Mia Carter (red.) 2003. *Archives of Empire Volume II: The Scramble for Africa*. Duke University Press. DOI: 10.2307/j.ctv1220psq.
- Harris, Stephen A. 2015. *What have plants ever done for us? Western Civilization in Fifty Plants*. Bodleian Library, University of Oxford.
- Harris, Stephen A. 2017a. *Oxford Botanic Garden & Arboretum: A Brief History*. Bodleian Library, University of Oxford i samarbejde med University of Oxford Botanic Garden and Arboretum.
- Harris, Stephen A. 2017b. "Seventeenth-century plant lists and herbarium collections: a case study from the Oxford Physic Garden" *Journal of the History Collections* vol. 30, no. 1, s. 1-14. Oxford University Press. DOI: 10.1093/jhc/fhx015.
- Harris, Stephen A. 2021. *Roots to Seeds: 400 years of Oxford botany*. Bodleian Libray, University of Oxford.
- Hicks, Dan 2020. *The Brutish Museums: The Benin Bronzes, Colonial Violence and Cultural Restitution*. Pluto Press. DOI: 10.2307/j.ctv18msmcr.
- Hoogte. Arjo R. van der og Toine Pieters 2014. "Science in the service of colonial agro-intrustrialism: The case of cinchona cultivation in the Dutch and British East Indies, 1852-1900" *Studies in History and Philosophy of Botanical and Biomedical Sciences* 47, s. 12-22. DOI: 10.1016/j.shpsc.2014.05.019.
- Jackson, Joe 2009. *The Thief at the End of the World: Rubber, Empire and the Obsessions of Henry Wickham*. Duckworth.
- Janes, Robert R. og Richard Sandell 2019. *Museum Activism*. Routledge.
- Kuprechts, Karolina 2014. *Indigenous Peoples' Cultural Property Claims: Repatriation and Beyond*. Springer. DOI: 10.1007/978-3-319-01655-9.

- Laely, Thomas, Marc Meyer og Raphael Schwere (red.) 2018. *Museum Cooperation between Africa and Europe: A New Field for Museum Studies*. Transcript Verlag. DOI: [10.1515/9783839443811](https://doi.org/10.1515/9783839443811).
- Louis, W.M. Roger 1999. "Introduction": Judith Brown og W.M. Roger Louis (red.): *The Oxford History of the British Empire: Volume IV: The Twentieth Century*. Oxford University Press, s. 1-46. DOI: [10.1093/acprof:oso/9780198205647.003.0001](https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198205647.003.0001)
- Mackay, D. 1996. "Agents of empire: the Banksian collectors and evaluation of new lands". D.P. Miller og P.H. Reill (red.): *Visions of Empire: Voyages, botany, and representations of nature*. Cambridge University Press, s. 38-57.
- Miller, David P. 1996. "Introduction". David P. Miller og Peter H. Reill (red.): *Visions of Empire: Voyages, botany, and representations of nature*. Cambridge University Press, s. 1-20.
- Mosyakin, Sergei L. 2022. "If 'Rhodes-' must fall, who shall fall next?" *Taxon* vol. 71, no. 2, s. 249-255. DOI: [10.1002/tax.12659](https://doi.org/10.1002/tax.12659)
- Nielsen, Vibe 2019. *Demanding Recognition – Curatorial Challenges in the Exhibition of Art from South Africa*. Ph.d. afhandling, Københavns Universitets Institut for Antropologi.
- Nielsen, Vibe 2022 (undervejs). "What's in a name? Gentænkning af genstandstekster på Pitt Rivers Museum" *Jordens Folk*.
- Nielsen, Vibe 2022. "How to Practice Decoloniality in Museums: A review of *Practicing Decoloniality in Museums – A Guide with Global Examples* by Csilla E. Ariese and Magdalena Wróblewska (2021)" *Museum Worlds*. Berghahn Books.
- Novillo-Corvalán, Patricia 2017. "Empire and Commerce in Latin America: Historicizing Woolf's *The Voyage Out*" *Woolf Studies Annual* vol. 23, s. 33-62.
- Parker, Lynn og Kiri Ross-Jones 2013. *The Story of Kew Gardens in Photographs*. Arcturus.
- Schiebinger, Londa 2009. *Plants and Empire: Colonial Biospecting in the Atlantic World*. Harvard University Press. DOI: [10.2307/j.ctvk12qdh](https://doi.org/10.2307/j.ctvk12qdh).
- Schiebinger, Londa og Claudia Swan 2005. "Introduction". Londa Schiebinger og Claudia Swan (red.): *Colonial Botany: Science, Commerce, and Politics in the Early Modern World*. University of Pennsylvania Press, s. 1-18.
- Smith, Gideon F. og Estrela Figueiredo, 2022. "'Rhodes-' must fall: Some of the consequences of colonialism for botany and plant nomenclature" *Taxon* vol. 71, no. 1, s. 1-5. DOI: [10.1002/tax.12598](https://doi.org/10.1002/tax.12598)
- Taçon, Paul S.C., M. Kelleher, W. Brennan, S. Hooper og D. Pross 2006. "Wollem Petroglyphs, N.S.W., Australia: An Unusual Assemblage with Rare Motifs" *Rock Art Research* vol. 23, no. 2, s. 227-238.

- Teltscher, Kate 2020. *Palace of Palms – Tropical Dreams and the Making of Kew*. Picador.
- Thorogood, Chris og Simon Hiscock 2019. *Oxford Botanic Garden: A Guide*. Bodleian Library, University of Oxford i samarbejde med University of Oxford Botanic Garden and Arboretum.
- Tully, John 2009. “A Victorian Ecological Disaster: Imperialism, the Telegraph, and Gutta-Percha” *Journal of World History* vol. 20, no. 4, s. 559-579. DOI: 10.1353/jwh.0.0088.
- Voeks, Robert og Charlotte Greene 2018. “God’s Healing Leaves: The Colonial Quest for Medicinal Plants in the Torrid Zone” *Geographic Review* vol. 108, no. 4, s. 545-565. DOI: 10.1111/gere.12291.
- Walker, George 2016. ”’So Much to Do’: Oxford and the Wills of Cecil Rhodes” *The Journal of Imperial and Commonwealth History* vol. 44, no. 4, s. 697-716. DOI: 10.1080/03086534.2016.1211295.

English Summary

The Colonial Roots of Botany – How British Botanic Gardens Communicate the Imperial Legacies of their Plant Collections to the Public

Like the Royal Botanic Gardens in Kew outside London, founded in 1759, the botanic garden in Oxford from 1621 has a long history that pre-dates the time during which the British Empire was the largest the world has ever seen. Despite their age, and the fact that the colonial era significantly transformed the specific organisational forms and roles of both gardens, their imperial legacies may not be immediately visible to their visitors. However, as this article demonstrates, both botanical gardens have deep roots in European colonialism – a legacy that nevertheless is only superficially communicated to the visiting public. Furthermore, Eurocentric naming traditions that celebrates “discoveries” made by white explorers are still part of the botanic practice although researchers in the field have become more aware about the importance of honouring indigenous places and people in their name-giving of new-found species. This article argues that botanic gardens, like other museum institutions open to the public, ought to be more aware of how they communicate the imperial legacies of their collections to their visitors. As it is now, the communication provided in both botanical gardens, through signs presenting the cultural history of selected plants and guided tours, partly reproduces excluding and Eurocentric celebrations of London and Oxford as the obvious epicentres of the world.